

В.А. Казаченко, М. Лобко-Зампассі

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, Україна

ВИЯВЛЕННЯ СХОЖОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ОЗДОБЛЕННЯ МІСЬКОЇ ЗАБУДОВИ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Розглянуто планування та художнє оздоблення будівель країн ЄС, та України. Виділено схожість стилів, планування та оздоблення і художнє оформлення різнофункціональних будівель. Визначено доцільність переймання досвіду у відбудові міст післявоєнної Європи для відбудови та реконструкції післявоєнної України.

Ключові слова: архітектура, європейська забудова, класицизм, готика, модерн, українська забудова, реконструкція будівель, відновлення післявоєнної України.

Постановка проблеми

Планування та оздоблення міської забудови європейських країн має глибоке історичне коріння та доповнюється сучасною забудовою. Старовинна забудова Європейських країн як і України має схожість стилів і оздоблення. В період коли Україна здобула кандидатство на вступ до Європейського союзу виникає необхідність виявлення схожості у забудові міст України та країн ЄС та по новому розглядати нашу спільну історію. Так само потрібно дослідити досвід з відбудови та реконструкції будівель за європейським принципом та втілити у життя в процесі відбудови знищених українських міст внаслідок військових дій з боку Російської Федерації. Також потрібно вирішувати проблему невідповідності різних архітектурних стилів і сучасного планування забудови міста, які б повторювали і доповнювали старовинну архітектуру виразивши єдиний ансамбль, що має історичне і культурне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблемами дослідження і регенерації забудови історичних міст займалися дослідники [1-2]. Вчені досліджували історичні території міст різних країн, виділяли історичні квартали, де відображалися історія минулих часів і були визначені архітектурні стилі міст Західної Європи. Була виявлена схожість забудови міст країн Європи і України. Регенерація пам'яток історико-культурної спадщини потрібно відновлювати говорять автори [3-4]. Дослідники пропонують свою методичку ідентифікації і верифікації різних часів, планувально-просторову систему культурної спадщини. Але не було досліджено і порівняно стилі та схожість будівельних та оздоблюваних матеріалів. Вченими не надані рекомендації з відновлення планування та відбудови у стилі стародавнього міста з застосуванням сучасних залізобетонних матеріалів, скла і металоконструкцій у поєднанні з стародавніми

стилями. Метою даної роботи є зосередження уваги на зберігання архітектурних традицій міської забудови.

Виклад основного матеріалу

Планування та оздоблення старовинної міської забудови Європейських країн відрізняється від сучасної забудови міст. Старовинна забудова міст Європейських країн та країн Світу як і України має схожість стилів і оздоблення будівель і споруд. Матеріали для будівництва та оздоблення використовували також ідентичні, кам'яні споруди поступово замінювалися плінфою, а згодом цеглою. Для оздоблення використовували натуральні породи каменю такі як мрамур та граніт. Принципи планування будівель та вулиць мають коріння ще за часів античної Греції та античного Риму. Вони добре збереглися до наших днів та є чудовим прикладом для дослідження. Досліджуючи забудову міст Європи можемо бачити як чудово поєднуються стилі класицизму та готики, бароко та модерну поряд із сучасною забудовою. Такий вигляд сучасних міст Європи та України є тим що так люблять туристи та місцеві жителі. Слід зазначити що багатьох країнах Європи існують державні програми підтримки історичних будівель. Діють різні державні правові норми щодо збереження первинного вигляду старовинної забудови. До прикладу у Чехії є заборона на використання будь яких кровельних матеріалів окрім червоної черепиці. У деяких країнах ЄС існує заборона на заміну дерев'яних вікон на метало-пластикові у історичних будинках. Іще можна навести доволі багато подібних прикладів. Так дійсно ці обмеження хоча і здорожчують використання будинків, та певною мірою обмежують власників цих будівель, проте слугують добрим прикладом як зберігати такі будівлі, не псуєючи їх первинний зовнішній вигляд.

Так старовинні будівлі прикрашали скульптурами, колонами, дорогими оздоблюваними

матеріалами. Архітектурний ансамбль кожної будівлі був довершеним та вивіреном композиційним рішенням. Поєднуючи закони золоті симетрії як конструкції загалом, так і окремих її частин. Ритміка ліній була схожа до музики, де є чіткий темп де не може бути випадкових або зайвих частин. Так само як і музика класиків, таких як Моцарт або Бетховен, класична архітектура досі є неперевершеною та досконалою. Приклади старовинної архітектури Харкова наведені на рис.1. На сьогоднішній день при будівництві використовують більш дешеві матеріали, практично відсутні сучасні скульптури та барельєфи на фасадах будівель а зовнішній вигляд більше нагадує чистий конструктивізм, позбавлений величності та помпезності. Сучасні принципи планування будівель мають на меті створювати ефект легкості та максимального освітлення сонцем. Архітектори сучасності створюють будівлі за принципом максимальної практичності приміщень та здешевлення будівництва. Використовуючи скло, бетон та залізо. Саме тому можна використовувати сучасні великі скляні панелі для доповнення старовинних будівель, не порушуючи при цьому початкову архітектурну красу та велич.

Рис. 1. Міська забудова XVIII – XIX сторіччя, м. Харків

В архітектурі України а також Європейських країн переважно простежується Романський стиль або Класицизм, принципи якого дійшли до нас ще з античних часів. Романський стиль в архітектурі відрізняється масивністю та чіткою симетрією – трикутника. Він повертає нас у часи античних храмів Стародавнього дохристиянського Світу. Основним оздоблювальним матеріалом був камінь більшою мірою мармур який був витончено підібраний і мав ювелірну обробку. Будівлі прикрашалися колонами та скульптурами з Грецькими та Римськими божествами. Слід зазначити що в Древній Греції та Стародавньому Римі панував культ краси людського тіла. Саме тому скульптури того часу мають оголені форми ка красиву художню пластику. Добре усім відомі скульптури

атлантів, що підпирають собою балкони та є чудовим прикладом оздоблення будівель в класичному стилі.

Готичний стиль в архітектурі був продовженням романського стилю, але були відмінності. Готичний стиль увійшов разом із настанням середньовіччя. Тож релігійність яка панувала в той час так само відобразилася в архітектурі міст як і в мистецтві. Красиві легкі та возвеличені скульптури з оголеними тілами замінили на релігійні скульптури скорботи та набожності. Готичні храми почали оздоблювати химерами та розп'яттями.

Саме завдяки цьому маємо безліч готичних соборів, що лякають та надихають водночас. Такі будівлі є також по всій території України, більшою мірою у західних регіонах. Львів є одним із яскравих прикладів готичної архітектури. В центрі міста Львова є ряд готичних соборів забудови XVIII – XIX сторіччя, які є пам'ятниками архітектури та охороняються державою, до прикладу Церква святих Ольги і Єлизавети (Рис.2). Характерна гострота ліній вирізняє готичний стиль в архітектурі поміж інших. Зустрічається також у інших містах України, зокрема і в Харкові.

Рис. 2. Церква святих Ольги і Єлизавети, м. Львів

Готичний період може похизуватися розмаїттям колосальних соборів, церков, монастирів, капел, рідше палаців і громадських будівель. Подібні будівлі зустрічаються в містах не тільки Європейських країн – Відень, Париж, Лондон, а навіть в країнах Світу таких як Африка, Латинська Америка, Австралії, тощо.

Ще один видатний архітектурний стиль, здебільшого храмової архітектури який можна віднести до середньовіччя - це Візантійський стиль (Рис 3.).

Рис. 3. Візантійський стиль храмової забудови

Він добре простежується саме у храмовій забудові та має безліч неперевершених будівель до прикладу можна навести Софійський Собор у Стамбулі. Відносяться до романського стилю забудови, та також дуже розповсюджені на території сучасної України.

Собор Благовіщення у місті Харкові побудований саме у «візантійському» стилі, що розміщується в центральній частині нашого міста та є свого роду його візитівкою (Рис. 4). Надзвичайно значимий та впізнавальний стиль. Його так само можна віднести до пізнього романського або римського стилю, адже Візантія була східним флангом Римської імперії із столицею – містом Константинополем (нині місто Стамбул, Туреччина).

Рис. 4. Собор Благовіщення у Харкові

Серед соборів, побудованих у «візантійському» стилі можна виділити: Собор Софії у м.Стамбул, Храм Іоана Предтечі, м. Керч, Троїцька церква в Московській області, Знаменський собор (Касаюрт) в Дагестані, Вестмінстерський кафедральний собор у Лондоні - головний католицький собор в Англії та багато багато інших видатних будівель на території Європи, (рисунок 4).

Так само як і «Візантійський» стиль зустрічається практично у всіх містах України та ЄС, так і інші – «готика», «бароко», «модерн», тощо. Досліджуючи схожість забудови у містах Східної та Західної Європи, можна знайти схожість не тільки у Храмових будівлях, але і житлових будинках, планувальній структурі формування вулиць, проспектів, парків міської забудови по всьому Світу. До прикладу капітолій Вашингтону, Ісакієвський собор у Санкт-Петербурзі та Собор Петра у Римі мають дуже схожу, майже ідентичну архітектуру (Рис.5.) і такі приклади схожості можна знайти ну тільки у храмовій архітектурі а й у адміністративних та навіть приватних будинках.

Рис. 5. Схожість купольної системи

Отже досліджуючи архітектуру країн Євросоюзу можна констатувати що Україна є невід'ємною частиною Європи. Проте Україна належного догляду за архітектурними пам'ятками нажалі не проводила. Ще можна додати руйнування тисяч будівель України за часів другої світової війни, які не були відреставровані належним чином. Багато будівель були зруйновані вщент, інші ж досі перебувають в незадовільному стані. Політика радянського союзу була побудована на принципах трудової класовості, де будь яке ототожнення з буржуазією (до якої і відносили приватні котеджи, палаци, собори і т.д.) жорстоко відкидалось та заборонялось. Більшість Храмів було зруйновано радянською владою, більшість палаців були перебудовані та втратили свою первинну красу. До прикладу можна навести Шарівський замок у Харківській області, архітектурний шедевр який за радянської влади був перетворений на туберкульозний диспансер, а у храмі Гамаліївського жіночого монастирю, що у Шостці Сумської області зробили виправну колонію, яка досі є діючою колонією (Рис. 6) і таких прикладів нажалі маємо дуже багато.

Рис.6. Гамаліївський жіночий монастир Сумської області. Нині виправна колонія

Слід зазначити що країнах ЄС старовинна забудова не перебудовується, а реставрується чи реконструюється. Часто можна побачити кам'яну або цегляну споруду, яку доповнили сучасними елементами та матеріалами, такими як скло та металоконструкції. Такий принцип збереження культурної спадщини також є чудовим прикладом для реконструкції наших українських міст. Прикладом може бути реконструкція історичного музею у місті Харкові (рисунок 7).

Рис. 7. Приклад поєднання стилів сучасної та стародавньої забудови (Історичний музей в місті Харків)

Особливо актуальним є питання відновлення забудови українських міст після руйнації від російської агресії. Яким чином зберегти красу старовинних українських будівель не зіпсувавши сучасними будівельними матеріалами. Доцільним буде переймання досвіду з відновлення у Європейських країн.

Сучасна забудова український міст як правило не суміщається з архітектурою минулих часів, не витримуються стилі, притаманні давній європейській архітектурі. Як правило немає єдиних архітектурних ансамблів, притаманних даному сучасному місту, давні будівлі не вписуються в сучасну забудову міст. Тому проблема сучасного планування забудови міста виникає із-за невідповідності різних архітектурних стилів, немає єдиних ансамблів, які б повторювали і доповнювали старовинну архітектуру виразивши єдиний ансамбль.

В часи війни, коли тисячі російських ракет зруйнували та понівечили в Україні безліч будівель, у тому числі й архітектурних пам'яток, потрібно розробляти єдину стратегію відновлення нашої держави. Має бути сформований принцип за яким буде відновлюватись архітектура наших міст. Розвивати туристичну галузь у післявоєнній Україні можливо звісно за рахунок великих коштів на реконструкцію міст. Показувати туристам наші храми, наші будівлі і колишні палаци, нашу архітектуру, яка є теж шедевром світового мистецтва. Але ці будівлі потрібно відбудовувати в єдиний створений художній ансамбль, для чого потрібно відновити історичні будівлі, реконструювати і відремонтувати на сучасному рівні для їх подальшого збереження і заповідання наступним поколінням.

Доцільним буде вивчення та переймання досвіду у відбудові післявоєнної Європи коли зруйновані в центрі міста відновлювались повністю, а часто як кажуть "з нуля" будувались. Саме такий досвід потрібен зараз Україні.

Для збереження об'єктів, що вважаються історичними місцями потрібно проводити пам'яткоохоронну політику на державному рівні, проводити державні програми з охорони культурної спадщини, забезпечувати роботу відповідних пам'яткоохоронних служб.

Потрібно вживати відповідних заходів для забезпечення охорони культурної спадщини, сприяти підготовці фахівців пам'яткоохоронної сфери та науковим і технічним дослідженням з вдосконалення методів охорони культурної спадщини.

Метою охорони та реставрації пам'яток є збереження об'єкта як свідка історії, а консервація визнається основним методом збереження пам'яток. Реставрація рекомендується у тих випадках, коли необхідно виявити естетичну та історичну значущість

пам'ятки, та повинна бути науково-обґрунтована, і не базуватись на гіпотезах.

До культурної спадщини належать:

1) пам'ятки – твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи або структури археологічного характеру, що становлять особливу цінність з точки зору археології, історії, мистецтва чи науки;

2) ансамблі – групи ізольованих чи поєднаних будівель, які завдяки своїй архітектурі, єдності чи зв'язку з пейзажем становлять особливу цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки;

3) пам'ятні місця – природні або спільні творіння людини і природи, що становлять особливу цінність з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.

У Рекомендаціях визначені загальні принципи охорони об'єктів культурної та природної спадщини на національному рівні, акцентується увага на необхідності створення спеціалізованої державної системи управління у сфері охорони пам'яток. Основна ідея «Рекомендації із збереження і сучасної ролі історичних ансамблів» зводиться до забезпечення комплексної охорони об'єктів історико-культурної та особливо архітектурної спадщини.

Висновки

1. Виявлено схожість стилів та оздоблення стародавньої забудови Європейських країн з забудовою будівель і споруд України

2. Досліджено, що архітектурні стилі забудови – такі як Класицизм, Готика, Неокласицизм та Візантійський стиль присутні у будинках і спорудах міст України.

3. Зруйновані війною будівлі Українських міст потрібно відбудовувати в єдиному створеному художньому ансамблі за єдиним принципом, для чого потрібно відновити історичні будівлі, реконструювати і відремонтувати на сучасному рівні для їх подальшого збереження і заповідання наступним поколінням.

4. Досвід відбудови міст післявоєнних часів Європи має стати вирішальним при реконструкції і відбудові наших міст з дотриманням існуючих архітектурних стилів.

5. Для відбудови зруйнованих війною об'єктів, що вважаються історичними місцями потрібно проводити пам'яткоохоронну політику на державному рівні, проводити державні програми з охорони культурної спадщини, забезпечувати роботу відповідних пам'яткоохоронних служб.

Література

1. Бевз М.В. Проблеми регенерації заповідних територій історичних міст. / М.В. Бевз // Вісник НУ "Львівська політехніка". № 429, Львів, 2001р., с. 150-156.
2. Бевз М.В. Історичні елементи дизайну міського середовища при роботах з регенерації заповідних архітектурних комплексів історичних міст. / М.В. Бевз //

Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Мистецтво. Архітектура. № 9, Харків 2005р, с. 8-19.

3. Бевз М.В. Методика ідентифікації та верифікації різномасштабних елементів розпланувально-просторової системи історичного міста (на прикладі міста Белза). / М.В. Бевз // Вісник НУ "Львівська політехніка". № 505, Львів, 2004 р. с. 350-360

4. Бевз М.В. Історичні міста Західного регіону України: проблеми вивчення і збереження. / М.В. Бевз // Записки Наукового Товариства імені Шеченка. Праці Комісії архітектури та містобудування. НТШ, Т. CCXLI., 2001 р. с. 84-112.

5. Конституція України – ВВРУ Київ 1996р

6. ДБН Б.2.2-12.2019 «Інформаційний бюлетень 6'2019»

7. Закон України «Про охорону культурної спадщини» 8.06.2000 року №1805 ВВР №39 –Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

References

1. Bevs M.V. (2001) Problems of regeneration of protected areas of historical cities. *Bulletin of Lviv Polytechnic University*. No. 429, p. 150-156.

2. Bevs M.V. (2005) Historical elements of the design of the urban environment during works on the regeneration of protected architectural complexes of historical cities. *Bulletin of the Kharkiv State Academy of Design and Arts. Art. Architecture*. No. 9, p. 8-19.

3. Bevs M.V. (2004) The method of identification and verification of various temporal elements of the planning-spatial system of a historical city (on the example of the city of Belza). *Bulletin of Lviv Polytechnic University*. No. 505, p. 350-360

4. Bevs M.V. (2001) Historical cities of the Western region of Ukraine: problems of study and preservation. *Records of the Shechenko Scientific Society. Proceedings of the Architecture and Urban Planning Commission*. NTSH, T. CCXLI., p. 84-112.

5. Constitution of Ukraine - VVRU Kyiv 1996

6. ДБН Б.2.2-12.2019 "Information Bulletin 6'2019"

7. Law of Ukraine "On Protection of Cultural Heritage" dated June 8. 2000 No. 1805 VVR No. 39 - Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

Рецензент: д.т.н. проф. кафедри проектування доріг геодезії та землеустрою А.Г. Батракова, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, Україна.

Автор: КАЗАЧЕНКО Владислав Андрійович
аспірант кафедри міського будівництва
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail - kaza4enko.vlad@gmail.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9568-3136>

Автор: ЛОБКО-ЗАМПАССІ Мадалена
асистент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну
Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова
E-mail - madalena.zampassi@gmail.com
ID ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0945-6624>

DISCOVERY OF THE SIMILARITY OF PLANNING AND DECORATION OF URBAN BUILDING IN UKRAINE AND EUROPEAN COUNTRIES

V. Kazachenko, M. Lobko-Zampassi

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine

Ancient construction and artistic decoration of buildings in European countries as well as in Ukraine have similarities in styles, construction and decoration materials. The planning principles of urban development in Europe and Ukraine have similar roots in the styles dating back to the times of ancient Greece and Rome, which have been well preserved to our time. These styles of classicism and Gothic, baroque and renaissance perfectly harmoniously combine with each other and are complemented by modern buildings. Studying the architecture of the EU countries, we can state that Ukraine is an integral part of Europe. However, Ukraine unfortunately did not take proper care of architectural monuments. You can also add the destruction of thousands of buildings in Ukraine during the Second World War, which were not properly restored. Many buildings were completely destroyed, while others are still in an unsatisfactory condition. The policy of the Soviet Union was built on the principles of labor classism, where any identification with the bourgeoisie (which included private cottages, palaces, cathedrals, etc.) was cruelly rejected and forbidden. Most of the Temples were destroyed by the Soviet authorities, most of the palaces were rebuilt and lost their original beauty. As an example, we can cite the Shariv castle in the Kharkiv region, an architectural masterpiece that was transformed into a tuberculosis dispensary during the Soviet regime, and in the church of the Gamalivsk women's monastery in Shostka, Sumy region, a correctional colony was made, which is still an active colony (Fig. 6) and such Unfortunately, we have a lot of examples. The ancient buildings of the EU countries are protected and restored to preserve the historical style, buildings made of stone or brick are supplemented with modern materials, such as glass and metal structures. During the war with the Russian Federation, many buildings and architectural monuments were destroyed in Ukraine. Now the region needs to develop a unified strategy for the restoration of our state, including rebuilding buildings and structures that have historical and cultural value, form the principle of reproducing the architecture of our cities in accordance with the styles that were used in ancient times. In order to preserve historical objects, it is necessary to have a monument protection policy at the state level, state programs for the protection of cultural heritage, and to ensure the work of the relevant monument protection services. The main idea of the "Recommendations on the Preservation and Modern Role of Historical Ensembles" boils down to ensuring comprehensive protection of objects of historical and cultural and especially architectural heritage.

Keywords: architecture, European buildings, classicism, gothic, modern, Ukrainian buildings, reconstruction of buildings, restoration of post-war Ukraine.